

Семінарське заняття.

Тема: Повоєнне облаштування світу.

Навчальна мета: поглибити та систематизувати інформацію про співвідношення сил на світовій арені після Першої світової війни; визначити досягнення та недоліки Версальсько-Вашингтонської системи; охарактеризувати принципи міжнародних відносин, сформовані в 20-ті рр. ХХ ст.

План

1. Співвідношення сил на світовій арені після Першої світової війни.
2. Паризька мирна конференція. Версальський договір.
3. Вашингтонська конференція.
4. Перегляд повоєнних договорів у 20-х рр. ХХ ст.
5. Переваги та недоліки Версальсько-Вашингтонської системи.

Ключові поняття: світове лідерство, «санітарний кордон», демілітаризована зона, ратифікація договору, контрибуція, репарація, пацифізм, «російське питання», сепаратний договір, перерозподіл колоніальних володінь, аутсайдер світової політики, система колективної безпеки, мандатна система.

Теми рефератів

1. Створення та результативність діяльності Ліги Націй.
2. Українське питання на Паризькій конференції.
3. Політичний портрет В.Вільсона.
4. Мирні договори із союзниками Німеччини.
5. Договори, укладені під час Вашингтонської конференції.
6. Врегулювання проблеми репарацій у 20-х рр. ХХ ст.
7. Розпал імперій і утворення нових незалежних держав.

Питання для активізації пізнавальної діяльності

1. Чому Паризька мирна конференція була відкрита саме 18 січня 1919 року?
2. З якої причини на Паризькій конференції не була представлена Радянська Росія?
3. Які основні положення, викладені у «14 пунктах» В.Вільсона?
4. Які територіальні обмеження Німеччини визначали умови Версальського договору?
5. В чому виявились суперечності Версальської системи?
6. З якою метою прийняті плани Дауеса та Юнга?
7. Причини та наслідки укладання Рапалльського договору.
8. В чому полягає значення пакту Бріана-Келлога?

Література:

- 1, с. 35 – 55
- 2, с. 138 - 161
- 8, с. 463 - 475

Методичні рекомендації:

Вивчаючи **перше питання** необхідно пояснити, чому і як змінилось співвідношення сил на міжнародній арені після Першої світової війни. Слід зазначити, що **після закінчення війни США претендували на роль лідера повоєнного світу.**

В.Вільсон вважав, що **США** здатні стати рятівником і гарантом миру. Своє бачення міжнародних відносин він втілював у «**14 пунктах**», **оприлюднених 8 січня 1918 р.** Вони містили відмову від таємної дипломатії, проголошували свободу торгівлі та мореплавства, визнання прав народів на самовизначення, стверджували необхідність роззброєння.

Велика Британія домоглася головної своєї цілі: німецький флот припинив існування, вона встигла захопити німецькі колонії в Африці, турецькі на Близькому Сході, хоча з іншого боку, вона була зацікавлена у збереженні німецької держави для забезпечення рівноваги сил в Європі. Однак домініони стали більш самостійними, зі світового кредитора країна перетворилась на боржника, економіку послаблено, фінанси та торгівля дезорганізовані.

Франція домоглася розчленування Німеччини на науку дрібних держав, що полегшувало загарбання турецьких і німецьких колоній, розширення кордонів за рахунок Німеччини у Європі, повернення Ельзасу та Лотарингії. Франція прагнула отримати понад 50% загальної суми репарацій від Німеччини, не відмовлялась і від провідної ролі в Європі.

Італія домоглася низки територій на Балканах, що входили раніше до Австро-Угорщини.

Японія вимагала передати їй Шаньдун та німецькі колонії в Тихому океані. Її підтримувала Велика Британія, вбачаючи в союзі з Японією протидію США.

Слід пояснити, чому **всесвітня мирна конференція**, яка була скликана з метою облаштування повоєнного світу, стала справжньою дипломатичною битвою між колишніми союзниками.

В межах **другого питання** слід зауважити, що після підписання **11 листопада 1918 р. Комп'єнського перемир'я** боротьба за перерозподіл світу перемістилась за столи переговорів.

18 січня (день проголошення у 1871 р. Німецької імперії) **1919 р. президент Франції Р.Пуанкаре відкрив Паризьку мирну конференцію**. У конференції брали участь 72 делегати з 26 суверенних країн і 4 британських домініонів. Пленарні засідання мали формальний характер, всі важливі питання вирішувались представниками США, Франції, Великої Британії, Японії та Італії. По два представника цих країн склали **Раду десятиох**. Головою обрали французького прем'єра **Ж. Клемансо**. Працювала **Рада чотирьох** у складі В.Вільсона, Ж.Клемансо, Д.Ллойд-Джоржа, Р.Орландо. На конференцію не було запрошено представників Радянської Росії, оскільки країни Антанти не визнавали самого факту її існування.

Детально слід зупинитись на основних умовах **Версальського мирного договору**, що офіційно завершив Першу світову війну, який було підписано у **Версалі 28 червня 1919 р.** Німеччиною та «союзними державами, що об'єднувались» – США, Великою Британією, Францією, Італією, Японією, Бельгією, Болівією, Бразилією, Кубою, Еквадором, Грецією, Гватемалою, Таїті, Хіджазом, Гондурасом, Ліберією, Нікарагуа, Панамою, Перу, Польщею, Португалією, Румунією, Сербо-хорвато-словенською державою, Сіамом, Чехословаччиною та Уругваєм, з іншого.

Необхідно деталізувати територіальні, колоніальні, військові, політичні обмеження Німеччини та визначити, чому жорсткі та принизливі умови мирного договору, важкі репарації та «провина за війну» стали бомбою затриманої дії в самому центрі Європи.

В ході відповіді на дане питання потрібно охарактеризувати умови мирних договорів, підписаних із союзниками Німеччини – **Сен-Жерменського, Нейського, Тріанонського, Севрського**.

Окремо слід охарактеризувати процес створення та дати оцінку результативності діяльності **Ліги Націй**.

Третє питання передбачає узагальнення матеріалу по **Вашингтонській конференції**, яка відбулась з **12 листопада 1921 р. по 6 лютого 1922 р.** Учасники – представники США, Великобританії, Китаю, Японії, Франції, Італії, Нідерландів, Бельгії, Португалії, британських домініонів та Індії. Ініціаторами конференції стали США, які розраховували домогтися сприятливого для себе вирішення питання щодо морських озброєнь та закріплення нового співвідношення сил у Китаї та басейні Тихого океану.

В межах відповіді необхідно охарактеризувати умови договорів, укладених під час Вашингтонської конференції – «Договору чотирьох», «Договору п'яти», «Договору дев'яти».

В ході розкриття питання слід дійти висновку, що **завдяки Вашингтонській конференції США домоглися від Великої Британії визнання їх рівності у військово – морських озброєннях**.

В межах **четвертого питання** необхідно зазначити, що економічні наслідки повоєнних угод зруйнували стару систему господарських зв'язків, розпочалась боротьба за нові джерела сировини та ринки збуту. **Нова система створювала обстановку нестабільності та напруженості**. В ході підготовки відповіді потрібно охарактеризувати причини перегляду повоєнних договорів. Слід розкрити питання, які розглядалися на **Генуезькій, Гаазькій, Лозаннській, Локарнській конференціях**.

Окремо бажано зупинитись на причинах укладання **Рапалльського сепаратного договору**. Відчували себе в Генуї в якості ізгоїв, **РРФСР та Німеччина 16 квітня 1922 р. уклали договір** про відновлення дипломатичних відносин, взаємну відмову від претензій, встановлення торговельно-економічних зв'язків. Договір підписали Г.Чичерін та В.Ратенау. Особливістю відносин було військове співробітництво. Німецькі заводи в Росії виробляли гармати, снаряди, літаки, танки, проводились експерименти у галузі розробки хімічної зброї. Росія і Німеччина забезпечили собі вигідні умови подальшого співробітництва.

Потрібно приділити увагу врегулюванню проблеми репарацій, розкрити зміст **плану Дауеса (1924 р.) та плану Юнга (1929 р.)**

В ході формулювання відповіді до **п'ятого питання**, необхідно вказати значення **Версальсько-Вашингтонської система договорів**, яка хоча і не усунула протиріч між провідними

державами світу, але тимчасово їх послабила. Повернення до довоєнного співвідношення сил було неможливе. Скінчили існування найбільші імперії. Росія була зайнята внутрішньополітичними проблемами. Німеччину охопили революційні процеси і вона втратила довоєнний статус Великої держави, як і Росія. На міжнародну арену в ролі претендента на світове панування виходять США. Виникли гострі суперечності між Францією та Великою Британією і США. Посилились протиріччя між метрополіями та колоніями, які перейшли з одних рук до інших. Були протиріччя між новоствореними державами Європи, кордони яких складались без урахування інтересів деяких народів.

Значення Версальсько-Вашингтонської системи:

- закладено фундамент післявоєнних міжнародних відносин;
- відбулась розрядка післявоєнного напруження;
- оновлено принципи міжнародних відносин;
- створено Лігу Націй;
- визнано незалежність та суверенітет низки європейських держав.

Однак, Версальсько-Вашингтонська система значною мірою наблизилась до розв'язання Другої світової війни, оскільки була позбавлена економічного фундаменту.